

ODGOVORNOST ZA OPASNOST ŠTETE

Prof. dr. sc. Gale Galev *

UDK: 347.513

347.426.4

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: kolovoz 2012.

U okvirima ovog izlaganja u vezi s odgovornošću za opasnost štete bit će osobito naglašene tri stvari: prva, razlozi (promatrani kroz povijesnu dioptriju) što odgovornost za opasnost štete uz stvarnopravnu ima i obveznopravnu zaštitu; druga, osobitosti te vrste odgovornosti i, treća, pitanje pravne prirode te po mnogočemu specifične građanskopravne odgovornosti.

Ključne riječi: opasnost štete, objektivna odgovornost, odgovornost, makedonski Zakon o obligacionim odnosima.

1. RAZLOZI KOJI SU UVJETOVALI PRAVNO UREĐENJE ODGOVORNOSTI ZA OPASNOST ŠTETE

Odgovornost za opasnost štete novijega je datuma. Naime, ona je u makedonsko pravo po prvi put uvedena donošenjem ranijega jugoslavenskog Zakona o obveznim odnosima (dalje u tekstu: ZOO) iz 1978.¹ godine, a koji je 2001. godine prihvaćen kao makedonski.² Potreba za uvođenjem odgovornosti za opasnost štete

* Dr. sc. Gale Galev, profesor Pravnog fakulteta Justinijana Prvog Sveučilišta svetih Ćirila i Metoda, Bull. Goce Delčev 9b, Skopje (Makedonija).

¹ Povijesno ishodište tog zakona, kao što je poznato, nalazi se u radu *Obligacije i ugovori. Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima* prof. dr. sc. Mihaila Konstantinovića objavljenu 1969. godine, a ponovno 2006. u izdanju Službenog lista SCG iz Beograda.

² V. čl. 156. saveznog ZOO-a (Službeni list SFRJ, br. 29/78), odnosno čl. 143. makedonskog ZOO-a (Službeni vesnik na Republika Makedonija, br. 18/ 01). U već ci-

pojavi se kao rezultat sve češće ugroženosti čovjeka i njegove prirodne okoline zbog ubrzana tehničkog i tehnološkog razvoja (zasnovanog na otkrivanju novih prirodnih zakona koji sve više pronalaze svoju praktičnu primjenu). Razvoj je odavno nadišao samo opasnost klasičnih imisija (dim, galama, neugodni mirisi, toplina i sl.)³ za koje je bila dovoljna tradicionalna susjedska zaštita izrasla u okvirima susjedskog prava zasnovanog na teoriji o zabrani zloupotrebe prava.⁴ Susjedska zaštita najprije se sastojala u zaštiti od smetanja posjeda do kojeg je dolazilo zbog prekomjernih imisija koje su prouzrokovali susjedi, a kasnije se oblikovala kao stvarnopravna zaštita od tih i njima sličnih imisija zbog kojih je dolazilo do povrede prava vlasništva u smislu smanjivanja uporabne vrijednosti, na primjer, poljoprivrednog zemljišta od zagađenja tla zbog suviše prašine, dima, fekalija i sl. Ne osporavajući i nadalje potrebu za takvom na početku 20. stoljeća uspostavljenom susjedskom zaštitom pokazala se potreba i za mnogo širom zaštitom postavljenoj na obveznopravnoj osnovi, i to u odnosu prema predmetu zaštite, u odnosu prema subjektima koji traže zaštitu i, što je osobito važno, u odnosu prema načinu na koji se postiže ta zaštita (uključujući i pravni instrumentarij za njeno ostvarivanje). Da je to točno, najbolje se vidi uspoređi li se sa stvarnopravnom zaštitom iz vremena bivše Jugoslavije pa sve do danas. Ta se zaštita najprije ostvarivala tzv. negatornom tužbom predviđenom u Zakonu o osnovnim vlasničkopravnim odnosima iz 1980. godine⁵, a danas istom tom tužbom, ali prema novom Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima iz 2001. godine.⁶ Potonja zaštita, gleda li se kroz prizmu

tiranoj Skici to je pitanje uređeno u čl. 125. U tom kontekstu v. još i čl. 1047. hrvatskog ZOO-a (Narodne novine, br. 35/05), čl. 156. srpskog ZOO-a (Službeni list SRJ, br. 31/93) kao i čl. 169. u: *Prednact. Građanski zakonik Republike Srbije. Druga knjiga. Obligationi odnosi*, Beograd, 2009.

- ³ Potvrde za to nalazimo, na primjer, u Austrijskom građanskom zakoniku (§ 364. ABGB-a) i Njemačkom građanskom zakoniku (§ 906. BGB-a).
- ⁴ Više o tome v. Galev, G.; Dabović-Anastasovska, J., *Obligaciono pravo*, 2009., Skopje, str. 67 – 73; Klarić, P.; Vedriš, M., *Građansko pravo*, Zagreb, 2008., str. 232 - 243 i elaboracije sudske prakse u: Maksimovski, R., *Građansko pravo – statii, praktika*, Skopje, 2011., str. 114 - 116.
- ⁵ V. čl. 42. u vezi s čl. 5. tog Zakona (Službeni list SFRJ, br. 6/80) kao i komentar tih članaka u: Georgiev, D. P.; Stojanović, D.; Maksimovski, R.; *Komentar na Zakonot za osnovnite sopstvenosnopravni odnosi (so sudska praktika)*, Skopje, 1982., str. 33 - 37 i 139 - 144.
- ⁶ V. čl. 161. u vezi s čl. 11. tog Zakona (Služben vesnik na RM, br. 18/01). Takvu tužbu poznaje i hrvatsko zakonodavstvo. V. osobito čl. 110. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 114/01, 79/06 i 141/06). Do donošenja tog zakona, kao i u Makedoniji, važio je federalni Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima iz 1980. koji je bio preuzet iz zakonodavstva bivše SFRJ 1991. (Narodne novine, br. 53/91).

rješena u citiranim zakonima i u hrvatskom zakonu, svodi se na to da vlasnik i presumirani vlasnik neke nekretnine, kakav je legatar ili nasljednik (ali ne i tko drugi koji ne ulazi u krug presumiranih vlasnika), uznemiravani načinom kako vlasnik susjedske nekretnine koristi svoju nekretninu, mogu negatornom tužbom tražiti prestanak tog uznemiravanja, a, ako je njime prouzrokovana i šteta, mogu tražiti i naknadu štete prema općim pravilima za njenu naknadu. Vidljivo je da je ta vrsta zaštite relativno usko postavljena jer se ostvaruje isključivo u okvirima susjedskog odnosa koji proizlazi iz lokacije nekretnina. Naime, nositelj prava na zaštitu je susjed vlasnika s čije nekretnine dolazi uznemiravanje (dim, prašina, otpadne vode i sl.). On je i strana od koje se može zahtijevati i naknada štete ako je nastala kao krajnja posljedica djelovanja tog susjeda kad se koristio svojom (susjedskom) nekretninom. Susjed je, dakle, strana na kojoj je isključiva obveza da prestane s uznemiravanjem, a u slučaju štete i da je nadoknadi.⁷ Međutim, on je često i izbjegavao tu obvezu jer se uzimalo da je "svako dužan do izvesne mere da sam snosi teret i posljedice napretka društva izražen u tehničkom i tehnološkom napretku".⁸ Unatoč tomu, ZOO, prvo savezni (čl. 156.), a zatim i makedonski (čl. 143.)⁹ radikalno su proširili zaštitu, i to ne vlasničku, koja se i dalje ostvarivala negatornom tužbom, nego, prije i iznad svega, obveznopravnu¹⁰ ne isključujući pritom još i upravnoopravnu i kaznenopravnu zaštitu.¹¹ Naime, prema pravnim rješenjima citiranih članaka

⁷ Koliko će i hoće li uopće podnositelj negatorne tužbe uspjeti u sporu ovisi o tome je li druga strana (tuženik) povrijedila zakonsku obvezu otklanjanja uzroka tih imisija kojima je korištenje nekretninom tužitelju bilo prekomjerno tegotno s obzirom na prirodu i namjenu nekretnine te mjesne prilike ili kojima je nastala znatnija šteta (v. čl. 5. već u bilj. 5 citiranog saveznog zakona i čl. 11. makedonskog, odnosno čl. 110. hrvatskog u bilj. 6 citiranog zakona).

⁸ V. Salma, J., *Odgovornost za opasnost od štete*, Pravni život, br. 1, 1989., str. 28.

⁹ Isto i hrvatski ZOO (v. čl. 1047.). Pritom v. i komentar s priloženom sudskom praksom uz taj članak u: Gorenc, V., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Zagreb, 2005., str. 167 - 1621.

¹⁰ Prema profesoru D. Stojanoviću uvođenje negatornog zahtjeva, inače karakterističnog za stvarno pravo, u područje obveznog prava pod utjecajem je prakse francuskih sudova koji su uz novčanu naknadu u okvirima imisijske zaštite osiguravali i posebnu vrstu naknade štete. V. Morait, B., *Uklanjanje opasnosti u sistemu jugoslovenskog obligacionog prava*, Pravni život, br. 1, 1989., str. 45. *Za actio negatoria* v. još i Klarić, Vedriš, *op. cit.* u bilj. 4, str. 300 - 303.

¹¹ Upravnoopravna zaštita postaje osobito aktualna kada je, kao rezultat tehničkog i tehnološkog razvoja, sve češće i u velikoj mjeri dolazilo do ugrožavanja zraka, tla i vode koji utječu na materijalna dobra, ali i na čovjeka kao biološko, prirodom uvjetovano biće. Na ljudima ili, bolje rečeno, na njihov psihički integritet taj se utjecaj manifestirao u obliku genetskih posljedica nastalih u genetskom inženjeringu, po-

obveznopravna zaštita, za razliku od stvarnopravne koja za svoj središnji objekt ima vlasništvo susjeda od imisija koje dolaze od nekretnine drugog susjeda, kao svoj osnovni cilj ima sprečavanje predstojeće (realne) štete. To još znači i da je ta vrsta obveznopravne zaštite različita i od klasične (opće) obveznopravne zaštite jer prema klasičnoj zaštiti osnovni cilj nije sprečavanje nastanka štete nego njezina naknada. Kao što ćemo vidjeti, to ovdje imamo, ali ne kao redovnu pojavu nego samo onda kad preventivne mjere za uklanjanjem opasnosti štete nisu dale očekivan rezultat (da uopće ne dođe do štete) kao i kada šteta nastane u tijeku obavljanja općekorisne djelatnosti za koju je dobiveno dopuštenje nadležnog tijela. U tom slučaju može se tražiti samo naknada štete koja je prešla uobičajene granice. Koliko ponuđeno rješenje ZOO-a naglašava preventivnu zaštitu, najbolje se može vidjeti iz sadržaja i pravne formulacije stavka 1. citiranih članaka. Iz njega se nedvojbeno vidi da "(S)vako može tražiti od drugog da odstrani izvor opasnosti iz kojeg preti značajnija šteta njemu ili neodređenom broju lica, kao i da se suzdrži delatnosti iz koje proizlazi uznemiravanje ili opasnost od štete, ukoliko nastanak uznemiravanja ili štete se ne može sprečiti odgovarajućim merama."¹²

Citirano rješenje nedvojbeno potvrđuje preventivni karakter obveznopravne zaštite. Ona se, kao što se može vidjeti iz tog rješenja, postiže a) otklanjanjem izvora opasnosti (imisije) od koje prijeti nastanak veće štete ili b) suzdržavanjem

sljedica od radioaktivnog zračenja, od upotrebe lijekova i pesticida i sl., a na tjelesni integritet u obliku tzv. somatskih posljedica. U svakom slučaju, na upravnom pravnoj razini zaštitne mjere osiguravane su aktom kojim se daje koncesija za obavljanje određene djelatnosti (na primjer, proizvodnja električne energije iz nuklearne elektrane). Kaznenopravna zaštita osigurava se kvalificiranjem same opasnosti od koje fizičkoj ili pravnoj osobi prijete povreda određenog pravnog dobra kao posebnog kaznenog djela. Prema kaznenopravnoj teoriji opasnost se definira kao "...situacija u kojoj na osnovu objektivno postojećih okolnosti može doći do povrede pravnih dobara nekom fizičkom ili pravnom licu" ili kao "...stanje u kome postoji bliska i neposredna mogućnost za nastajanje povrede" ili "...stanje koje prema objektivnim okolnostima date situacije predstavlja opasnost za nastajanje štete pravnog dobara". Pritom ćemo za tako određen pojam opasnosti (podignut na razinu kaznenog djela) pročitati da "ne predstavlja nikakvu fluidnu kategoriju ili teoretsku konstrukciju već realnu kategoriju na što ukazuje životno iskustvo". U tom kontekstu pročitat ćemo još da "(R)ealnost pojma izvodi se od objektivnih elemenata: opće životno iskustvo i objektivno poznavanje zakona o zbivanjima". O tome v. osobito u: Bačić, F., *Krivično pravo. Opći dio*, Zagreb, 1987., str. 156; Babić, M., *Krajnja nužda u krivičnom pravu*, Banja Luka, 1987., str. 81, 83, 85; Čejović, B., *Krivično-pravni aspekti apstraktne opasnosti kod krivičnih dela bezbednosti javnog saobraćaja*, Pravni život, br. 10, 1980., str. 36; Morait, B., *op. cit.* u bilj. 10, str. 42 i 43 (prema čemu su i citati u tekstu).

¹² Identično rješenje nalazimo i u čl. 1047. hrvatskog ZOO-a.

od djelatnosti od kojih dolazi do uznemiravanja, odnosno opasnosti štete. U svakom slučaju, otklanjanje izvora opasnosti štete kao i suzdržavanje od djelatnosti od kojih dolazi do uznemiravanja, odnosno opasnosti štete obveza su osobe (fizičke ili pravne) koja je stvorila izvor opasnosti iz kojeg prijeti veća šteta, odnosno osobe koja obavlja djelatnosti od kojih dolazi do uznemiravanja ili opasnosti od štete neovisno o tome predstoji li njemu osobno ili neodređenom broju osoba opasnost od veće štete, odnosno uznemiravanje ili opasnost od štete. Prizma obveznih odnosa dovodi nas do strana tog odnosa (nositelja prava zaštite od nastanka štete i nositelja obveze da se osigura tražena zaštita da ne bi došlo do štete). Ono bitno što ovdje pada u oči je to što se tu napušta djelovanje *inter partes* karakteristično za obvezne odnose. Prvi slučaj (djelovanje *inter partes*) imamo kada je podnosilac zahtjeva (ovlaštenik) sama osoba kojoj prijeti veća šteta, a s druge strane je obveznik, osoba od koje dolazi prijetnja od štete, odnosno uznemiravanje ili opasnost štete. Njegova obveza odnosi se, odnosno djeluje samo u odnosu prema podnosiocu zahtjeva za zaštitu od nastanka štete. Drugi slučaj imamo kada je podnosilac zahtjeva mogao, ali nije morao biti osobno pogođen prijetnjom štete, odnosno uznemiravanjem ili opasnošću štete. U takvu slučaju obveza osobe od koje dolazi prijetnja štetom, odnosno uznemiravanje ili opasnost štete širi se prema neodređenu broju osoba kojima prijeti opasnost veće štete, uznemiravanje ili opasnost štete. Time se po prvi put uvodi, reklo bi se na velika vrata, tzv. popularni (narodni) zahtjev (ako je izvansudski), odnosno popularna (narodna) tužba (*actio popularis*) shvaćena u materijalnom smislu riječi (ako se zaštita zatraži sudskim putem). U svakom slučaju, ako izvansudski zahtjev ostane bez rezultata, njegova alternativa postaje podnošenje zahtjeva na sudu, odnosno korištenje popularnom tužbom.¹³ Tomu u prilog govori rješenje iz čl. 156., st. 2. saveznog, odnosno čl. 143., st. 2. makedonskog ZOO-a. Prema njemu "(S)ud, na zahtjev zainteresiranog lica, narediće da se preuzmu sve odgovarajuće mere sprečavanja nastanka štete ili uznemirenja, ili da se odstrani izvor opasnosti" ako, kao što se kaže u nastavku, "on sam ne učini to" (misli se na nositelja obveze prema kojem je upućen tužbeni zahtjev i na koga pada trošak uklanjanja opasnosti štete).¹⁴ Pritom treba naglasiti da je opredjeljenje zakonodavca za proširenjem kruga osoba koje mogu tražiti sudsku zaštitu u vezi s gore navedenim okolnostima u interesu građanskopravne zaštite i da se, uz (imovinska

¹³ Više o popularnoj tužbi vidi kod Cigoj, S., *Otškodinsko varstvo okolja v jugoslovenskem pravu (s posebnim pogledom na varstvo okolja v Sloveniji)*, Ljubljana, 1981. i Danilović, J., *Popularna tužba*, u: Enciklopedija imovinskog prava. Tom III, Beograd, 1978., str. 1004.

¹⁴ Vidi Odluku br. 73 u vezi s troškovima otklanjanja opasnosti štete u časopisu *Sudska praksa*, br. 2, 1988., str. 43.

i osobna) građanska prava podnosilaca, još više zaštite i zajednička opća dobra (voda, zemlja i zrak) koji podjednako pripadaju svima (i to sadašnjim i budućim generacijama).¹⁵ U uvjetima sve agresivnijeg razvoja novih tehnologija i tehnoloških postrojenja i proizvoda koji, s jedne strane, vode k napretku, ali, s druge strane, predstavljaju neposrednu prijetnju, i to ne samo pojedincu i njegovim individualnim pravima nego, u vremenskoj perspektivi, ljudskom rodu i prirodi uopće, takva vrsta zaštite čini se nužnom. Ona zadržava svoj građanskopravni karakter, ali dobiva i javnopravni karakter. Koliko je to opravdano reći, govori i činjenica što je sve veći broj djelatnosti pod stalnim nadzorom šire društvene zajednice, a nemali njihov broj uvjetovan je i dobivanjem prethodnog dopuštenja za njihovo obavljanje i određivanjem uvjeta prema kojima se mogu obavljati. Međutim, upućivanje na javnopravni karakter te vrste djelatnosti, a osobito koncesioniranih, kod kojih je javnopravni režim osobito izražen, ne smije se shvatiti kao da je taj režim sam po sebi dovoljan za osiguranje cjelovite zaštite pa da građanskopravna zaštita nije dovoljna. Naprotiv, kao što se može videti iz st. 3. i 4. citiranih članaka saveznog i makedonskog zakona o obveznim odnosima i kod njih je dana pravna mogućnost “da se traži preuzimanje društveno opravdanih mera za sprečavanje nastanka štete ili njeno sniženje” (st. 4.) i “da se traži” i naknada štete ako je do nje došlo tijekom obavljanja te vrste djelatnosti, ali samo ako ona, kao što kaže zakon, “prevazilazi normalne granice” (st. 3.).¹⁶ To je više od potvrde da se u tom području u kojem je opće dobro (prirodna ljudska sredina) nužna pretpostavka za ostvarivanje zajedničkih općih, ali istovremeno i pojedinačnih (imovinskih i osobnih) interesa fizičkih i pravnih osoba, javnopravna i građanskopravna zaštita ne samo uzajamno ne isključuju nego se i nadopunjavaju.

¹⁵ Karakterističan primjer za to predstavlja poznata opasnost od ispuštanja relativno povećanog postotka štetnih kemijskih tvari u atmosferu koje sve više oštećuju ozonski omotač oko našeg planeta (Zemlje) zbog čega se stvara tzv. staklenički efekt. Njegove posljedice u obliku naglih promjena klimatskih uvjeta (s izuzetno visokim temperaturnim amplitudama) svakoga dana postaju sve vidljivije i to djeluje štetno ne samo na zdravlje i život ljudi nego i na opstanak biljnog i životinjskog svijeta na planetu. Poznate su i mjere Protokola iz Kyota osam najrazvijenih zemalja i ekonomija u svijetu, ali i mjere Ujedinjenih naroda. Međutim, na žalost može se konstatirati da zbog, prije svega, egoističkih interesa Sjedinjenih Američkih Država u sferi ekonomije i ukupnog razvoja one još uvijek nisu potpisnice Protokola iz Kyota, zbog čega on u odnosu na njih nije primjenjiv.

¹⁶ Hrvatski ZOO u svom čl. 1047., st. 3. kaže: “...štete koja prelazi uobičajene granice (prekomjerna šteta)”.

2. OSOBITOSTI ZAHTJEVA ZA OTKLANJANJE OPASNOSTI ŠTETE

Ne osporavajući građanskopravni karakter zahtjeva za otklanjanje izvora opasnosti iz kojeg prijeti veća šteta, odnosno zahtjeva za suzdržavanje od radnje od koje dolazi do uznemiravanja ili opasnosti štete, preostaje nam da se u nastavku rada pobliže upoznamo s tim zahtjevom kako bismo odgovorili na pitanje odstupa li taj zahtjev od pravila za građanskopravnu deliktnu odgovornost za nastalu štetu u okviru koje je i normativno uređen ili ne. Kratak odgovor na to pitanje je da u osnovi odstupa. Jedna od razlika odnosi se na strane. Naime, za razliku od općih pravila deliktne odgovornosti prema kojima su strane štetnika i oštećenika točno određene i između kojih djeluje odnos *inter partes*, ovdje, kao što smo već vidjeli, to nije slučaj.¹⁷ Nadalje, nasuprot potrebi nastanka štete kao općeg uvjeta da bi uopće moglo doći do nastanka obveznog odnosa, a zatim i do odgovornosti za njenu naknadu, nastanak štete prema pravilu kod te vrste odgovornosti nije uvjet (ne traži se) da bi moglo doći do nastanka obveznog odnosa i da bi se zbog toga mogao podnijeti i zahtjev, odnosno popularna tužba za otklanjanje opasnosti štete. Umjesto toga, ovdje je dovoljno samo postojanje izvora opasnosti iz kojeg prijeti nastanak veće štete. Iako još uvijek predstavlja samo mogućnost nastanka štete, ipak, s obzirom na opće životno iskustvo i objektivno poznavanje zakonitosti događaja, očito je i neizbježno da će do nje doći. Pretpostavlja se kao da je i došlo do njena nastanka ili, drugim riječima, fingira se da je nastala. Tako shvaćena opasnost štete izjednačuje se s ulogom štete koju ona ima kao opći uvjet potreban za nastanak deliktne obvezne odnosa. Opasnost štete poprimajući svojstvo općeg uvjeta (kakav je i šteta) omogućava da se i bez stvarnog nastanka štete uspostavi uzročna veza između nje i izvora opasnosti (na primjer, imisije otrovnih tvari u zrak i u tlo), što omogućava i nastanak deliktne obvezne odnosa, a time i odgovornosti koja iz tog odnosa proizlazi. Kada smo kod opasnosti štete shvaćene kao općeg uvjeta koji je potreban za nastanak deliktne odnosa, treba naglasiti da opasnost štete uz to svojstvo ima, odnosno istodobno s njim ima svojstvo osnove za odgovornost kao što je slučaj i s rizikom opasne stvari ili obavljanja opasne djelatnosti kod klasične vrste objektivne odgovornosti za štetu. Ovdje je ona, iako je opasnost štete izjednačena s rizikom štete od opasne stvari, odnosno obavljanja opasne djelatnosti, ipak, ako se tako može reći, različita osnova od one kod odgovornosti za štetu od opasne

¹⁷ To je, štoviše, uvjetovano prirodom i značenjem dobara za opću upotrebu, ugrožavanjem kojih se ne ugrožavaju samo pojedinačna prava pojedinaca. Stoga i svatko zainteresiran ima pravo postaviti zahtjev za zaštitom i stvoriti obvezu drugoj strani (štetniku) prema podnositelju zahtjeva kao i prema širem krugu ljudi koji su izvan kruga subjekata sa susjedskim pravom.

stvari i od opasne djelatnosti gleda li se na nju kroz prizmu sankcija preko kojih se realizira konkretna vrsta odgovornosti.¹⁸ Naime, dok je sankcija kod odgovornosti za štetu od opasnih stvari i opasnih djelatnosti uvijek reparatorna (naturalno se ili vrijednosno sanira šteta do koje je došlo od opasnih stvari, odnosno djelatnosti), kod opasnosti štete ona je u pravilu preventivna u tom smislu što se uzročnik opasnosti štete sankcionira prije nego nastane sama šteta. Konkretno, on nakon donošenja zahtjeva da se otkloni opasnost štete nije samo dužan nego je i odgovoran za poduzimanje odgovarajućih društvenih mjera i radnja za otklanjanje opasnosti štete koja, ne bude li otklonjena, prijeti nastankom veće štete (na primjer, ugraditi pročišćivač za tvorničke dimnjake, za otpadne vode i sl.). Koliko je ovdje naglašena preventivnost, kazuje i činjenica što u slučaju propuštanja otklanjanja štete od strane nosioca izvora opasnosti, sud je na zahtjev zainteresirane osobe, ne čekajući da dođe do nastanka štete, ovlašten narediti (i drugom) poduzimanje odgovarajućih mjera za sprečavanje nastanka štete, uznemiravanja ili otklanjanja izvora opasnosti na trošak samog posjednika izvora opasnosti.¹⁹ Ako se ima u vidu do kakvih je posljedica moglo doći još u vrijeme donošenja prijašnjeg Zakona o obveznim odnosima (1978.), u uvjetima suvremenog tehničkog, tehnološkog i općeg civilizacijskog razvoja koji sam po sebi svakodnevno stvara velik rizik štete koju teško da bi i bilo moguće kvalitetno otkloniti²⁰ postaje razumljiv preventivni karakter odgovornosti posjednika izvora opasnosti štete koja se prema makedonskom pravu, a i šire²¹ ostvaruje novouređenim pravnim institutom, zahtjevom da se ukloni opasnost štete.²² Međutim, potonje ne treba razumjeti tako kao da je preventivna

¹⁸ Uopće za pravnu osnovu odgovornosti za štete i u tom kontekstu za opasnost štete kao opći uvjet potreban za odgovornost za štete opširnije v. Klarić, P., *Odštetno pravo*, Zagreb, 2003., str. 1 - 168.

¹⁹ V. čl. 156., st. 1. i 2. saveznog i čl. 141., st. 1. i 2. makedonskog ZOO-a kao i iste stavke čl. 1047. hrvatskog ZOO-a.

²⁰ O tome v. u: Mahnič, M., *Odškodinsko varstvo okolija v primenu onesnaženja reke Krupe in podtalnice s polikoriranimi bifenil*, Pravnik, br. 1-2, 1986.

²¹ V. Zakon o zaštiti (prirodne) sredine u SAD-u iz 1970. godine. Sukladno tom zakonu, a na zahtjev pojedinaca, više gospodarskih projekata u SAD-u bilo je spriječeno prije realizacije. Kao primjer toga navodi se slučaj u Marylandu gdje je došlo do prekida izgradnje velike nuklearne elektrane. V. o tome: Johnson, N. K., *Environmental litigation. Lessons from the court*, Civil Engineering ASCE, br. 1, 1972.; Građanski zakonik Socijalističke Republike Čehoslovačke, čl. 417., st. 2. i Građanski zakonik Njemačke Demokratske Republike, čl. 323., 325., 328. i 329. Posljednja dva zakonika, kao i američki i makedonski, naglašavaju preventivnu, a ne reparatornu zaštitu.

²² Preventivnost kao karakteristika instituta zahtjeva da se otkloni opasnost štete obilježje je i kaznenih djela ugrožavanja kod kojih se pretpostavlja povreda prava za-

sankcija pravilo bez izuzetka. Naprotiv, ako i nakon preventivnog djelovanja, ali i bez njega, dođe do nastanka štete, može se tražiti njeno otklanjanje, odnosno naknada. U prilog tomu govori i pravno rješenje iz čl. 143., st. 3. iz ZOO-a²³, a odnosi se na obavljanje koncesionirane djelatnosti. U pravnoj teoriji postoji i mišljenje da se uz materijalnu štetu (ako je nastala) može tražiti i nematerijalna. To bi prema tom mišljenju bilo onda kad od nekih vrsta imisija dođe do povrede psihičkog integriteta čovjeka.²⁴ Pritom se, priznajući da ne postoji izričito pravno rješenje ni stvorena sudska praksa za naknadu nematerijalne štete od određene vrste imisija, upućuje na moguću primjenu odredaba iz ZOO-a koje uređuju pitanje zahtjeva da se prestane s povredama prava osobnosti i one za pravo materijalne naknade za nematerijalnu štetu u slučaju pretrpljenih duševnih boli zbog povrede prava osobnosti (v. čl. 157. i čl. 200., st. 1. citiranog saveznog zakona).²⁵

štićenih dobara i prije negoli do nje dođe. O tome v. Čejović, *op. cit.* u bilj. 11, str. 36 - 37; Babić, *op. cit.* u bilj. 11, str. 85 i 100 - 101. Kada je riječ o opravdanosti preventivnosti umjesto čekanja da nastane šteta pa da štetnik tek onda odgovara, u pravnoj se teoriji kaže da "(D)ogmatsko insistiranje na čistoću principa odštetnog prava i čekanje nastanka štete, pa da bi usledilo odgovornost, u savremenim društvenim uvjetima bilo bi pravno-politički promašaj i značilo bi svojevidan mazohizam". (Morait, *op. cit.* u bilj. 10, str. 41).

- ²³ Sadržaj spomenutog rješenja iz čl. 143., st. 3. može se vidjeti u nastavku ovog rada. Isto se to odnosi i za rješenje iz čl. 1047., st. 3. hrvatskog ZOO-a.
- ²⁴ U vezi s tim posebice se upućuje na različite vrste genetskih posljedica "u dometu genetskog inženjeringa, delovanje zračenja lekova, pesticida i slično". (Salma, *op. cit.* u bilj. 8, str. 33).
- ²⁵ Citirane članke istoga sadržaja, ali s promijenjenom numeracijom sadrži i makedonski ZOO iz 2001. godine. Prvi od njih numeriran je kao čl. 144., a drugi kao čl. 189. Novelom ZOO-a iz 2008. godine izmijenjen je sadržaj tih dvaju članaka. Radi novina koje donose u nastavku ih prenosimo u integralnom obliku. "Sekoj ima pravo da bara od sud ili drug nadležan organ da naredi prestanovanje na dejstvje so koe se povreduva negovoto lično pravo i da naredi odstranovanje na psledicite nastanati so ova dejstvje." (člen 144.). "(1) Vo slučaj na povreda na ličnite prava sudot, ako nekoj najde deka težinata na povredata i okolnostite na slučajot go opravduvaat toa, ke dosudi spravedliv parničen nadomestok, nezavisno od nadomestokot na materijalnata šteta, kako i vo nejjino otsustvo. (2) Pri odlučuvanjeto za baranjeto za spravedliv parničen nadomestok sudot ke vodi smetka za silinata i traenjeto na povredata so koja bile predizvikani fizički bolki, duševni boki i strav, kako i za celta za koja služi nadomestokot, no i za toa nadomestokot da ne e vo sprotivnost so stremežite koi ne se spojliivi so negovata priroda i opšttestvena cel. (3) Za provreda na pravoto na ugled i drugite lični prava na pravnite lica sudot, ako najde deka težinata na povredata i okolnostite na slučajot go opravduvaat toa, ke dosudi spravedliv parničen nadomestok, nezavosno od nadomestokot na materijalnata šteta, kako i vo nejjino otsustvo. (4) Pokraj ovie pravila, vo oddelni slučaji, koga toa so drug zakon poinaku e uredeno ke se primenuvaat i pravilata od toj zakon." (člen 189.).

Što se pak tiče protupravnosti štetne radnje u slučaju da iz izvora opasnosti prijete nastanak veće štete, treba naglasiti da se njen limit, kao što ćemo susresti u pravnoj teoriji, "...pomera od linije zabrane snižavanja tuđe imovine prema zabrani ugrožavanja fizičkog ili imovinskog integriteta sa imisijom nezavisno od granica utvrđenih pojedinačnom administrativnom dozvolom".²⁶ Iako je jasno rečeno da pojedinačna administrativna dozvola za obavljanje određene djelatnosti sama po sebi ne isključuje odgovornost imitenta u pogledu ugrožavanja do kojeg bi došlo od imisija kao izvora opasnosti veće štete, ipak i u teoriji i u praksi još uvijek postoje dvojbe što isključuje protupravnost, a time i odgovornost imitenta kad se poziva na dopuštenost obavljanja djelatnosti. U prilog tomu uzima se argumenat o "...postojanju dužnosti za podnošenje općih (imisionih) posledica progressa sa strane svih subjekata društva".²⁷ Unatoč tomu, kao što kaže isti autor, postoji izgrađena "...teorija i praksa (nejasnim konturama) za tolerantnu i netolerantnu meru imisija". Pritom on postavlja pitanje: "Da li netolerantna mera emisije se uvek pojavljuje u pojmu prekoračavanja administrativne dozvole ili u pojmu ugrožavanja sredine van mera u krugu uvjetima u administrativnom aktu dozvoljenih imisija?" Prema njemu, što je i za nas prihvatljivo, "pojam protupravnosti mora da se pomeri od granica individualnih upravnih aktova na terenu (često egzistencionalnom) ugrožavanja u širem smislu, imajući u vidu i sudelovanje dozvoljenog imisionog ponašanja sa drugim dozvoljenim imisionim radnjama, odnosno njihovo ukupno ugrožavanje pravno zaštićenih dobara društva."²⁸ U skladu s tim treba tumačiti i rješenje iz makedonskog ZOO-a da "ukoliko šteta nastane u iskorišćavanju općekorisne delatnosti za koju je dobijena dozvola od nadležnog organa, može se tražiti samo naknada štete koja prelazi normalne granice" (čl. 143., st. 3.), odnosno iz hrvatskog ZOO-a "šteta koja prelazi uobičajene granice ..." (čl. 1047., st. 3.) kao i "preuzimanje društveno opravdanih mera za sprečavanje nastanka štete ili za njeno sniženje" (čl. 143., st. 4. makedonskog ZOO-a, odnosno čl. 1047., st. 4. hrvatskog ZOO-a). To praktično znači da sud u procjeni je li u konkretnoj situaciji šteta nastala obavljanjem općekorisne

Kada je riječ o sadržaju citiranih članaka, može se reći da je on gotovo identičan onom iz hrvatskog ZOO-a iz 2005. godine. U tom smislu v. čl. 1048. i 1100. toga zakona. Što se pak tiče srpskog Prednacrtu građanskog zakonika (*op. cit.* u bilj. 2) može se reći da on predlaže nov sadržaj starijeg čl. 157. iz saveznog ZOO-a koji je u osnovi sličan onom iz makedonskog i hrvatskog ZOO-a (v. čl. 170.) dok čl. 200., sada u Zakoniku kao čl. 225., ostaje isti u svom sadržaju.

²⁶ Salma, *op. cit.* u bilj. 8, str. 31.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

djelatnosti u okvirima uobičajenih (očekivanih, odnosno tolerantnih) posljedica i jesu li poduzete mjere za njeno sprečavanje, odnosno smanjenje bile odgovarajuće, odnosno je li šteta koja je nastala prešla "normalne", odnosno "uobičajene" granice treba imati u vidu ne samo pojedinačan slučaj nego treba konkretnu situaciju postaviti u odnos s drugim takvim i sličnim situacijama (zbirne imisije) koje su postojale u isto vrijeme i na istom prostoru, ali i šire. Samo se tako i može ocijeniti jesu li i koliko su nastale posljedice i poduzete mjere bile u okvirima uobičajenih granica ili pak su prešle te granice pa je zbog toga došlo ili je moglo doći do nastanka pojedinačnih pravnih posljedica, ali i do zbirnog ugrožavanja imovinskih i osobnih prava neodređenog kruga subjekata (ugrožavanje tla, vode i zraka, zajedno ili pojedinačno).²⁹ Međutim, to što je izneseno ne treba shvatiti tako da su odgovorni za pojedinačno nastale slučajeve opasnosti štete i, ako postoje, konkretno nastale štete izuzeti od odgovornosti. Naprotiv, odgovornost postoji i za svaki pojedinačni slučaj, ali se njihovo postojanje i odgovornost procjenjuju pojedinačno.

3. PRAVNA PRIRODA ODGOVORNOSTI ZA OPASNOST ŠTETE

Privodeći kraju izlaganje o odgovornosti za opasnost štete preostaje nam samo još odgovoriti na pitanje o pravnoj prirodi te vrste odgovornosti, odnosno pitanje prema kojim će se pravilima odgovarati u slučaju opasnosti štete, prema općim pravilima koja vrijede za objektivnu odgovornost za štetu ili opet prema njima, ali modificiranim sukladno ciljevima koji se žele postići uvođenjem te vrste odgovornosti. Odgovor na to pitanje je da se načelno polazi od općih pravila objektivne odgovornosti da bi se zatim ona modificirala sadržajem ovdje više puta citiranih odredaba čl. 143. makedonskog ZOO-a, odnosno čl. 1047. iz hrvatskog ZOO-a. Ako se te odredbe pobliže promotri (što je, uostalom, i učinjeno u prethodnom poglavlju), jasno je vidljivo da je oštećeniku, da bi se po toj osnovi moglo tražiti otklanjanje opasnosti štete, što i jest odgovornost imitenta opasnosti, kod opasnosti veće štete dovoljno (kao i u slučaju štete od opasne stvari ili opasne djelatnosti) samo dokazati da u danom slučaju postoji izvor opasnosti (uzrok) od kojeg se

²⁹ Kada smo kod toga, zaslužuje da bude spomenuto da se otvara dilema od koga se može tražiti odgovornost: od jednog od počinitelaca ili od svih imitenata štetnih stvari. U takvim slučajevima jedni se zalažu za solidarnu odgovornost svih imitenata, a drugi pak predlažu uvođenje posebne vrste osiguranja koje bi pokrivalo područje imisija. O tome v. osobito Salma, J., *O imisijama i naknadi štete od imisija*, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Novom Sadu, br. VIII, 1974.; Vorgić, N.; Salma, J., *Vodno pravo*, u: Enciklopedija imovinskog prava. Tom III, str. 789.

realno može očekivati nastanak veće štete (posljedica). To pak praktično znači da je i u tom slučaju odgovornost imitenta opasnosti štete, kao i kod štete od opasnih stvari ili opasne djelatnosti, neovisna o njegovoj krivnji. Drugim riječima, to znači da je ta odgovornost objektivna. Međutim, ipak, usporedi li se s objektivnom odgovornošću do koje dolazi prouzrokoivanjem štete od opasnih stvari ili opasne djelatnosti, ona je posebna, modificirana vrsta te odgovornosti³⁰, što je obrazloženo u prethodnom poglavlju ovoga rada. Radi podsjećanja i zbog konteksta ponoviti ćemo neke od specifičnosti. Jedna od njih svakako je tijesna povezanost s preventivnim djelovanjem odgovornosti za opasnost štete. Naime, sama činjenica što ta vrsta odgovornosti u osnovi ima preventivni, a ne reparatorni cilj, dakle cilj joj je sprečavanje nastanka veće štete koja prijete, a ne naknada već nastale štete (što je inače uvijek slučaj kod osnovne vrste objektivne odgovornosti, ali i šire), dovodi do toga da se zahtjev za otklanjanjem opasnosti štete (izvora opasnosti) može podnijeti i prije nego dođe do nastanka štete iz tog izvora opasnosti. Na taj se način zapravo dolazi do tzv. presretanja štete³¹ koja bi, u protivnom, prema redovnom tijeku stvari sigurno nastala ili štete posljedice koje s ozbirom na njen obujam i nesagledive razmjere možda i nikad ne bi mogle biti otklonjene. Dobar primjer za to je havarija nastala u drugoj polovici 20. stoljeća u nuklearnoj elektrani Černobil u Ukrajini, a sličan je i primjer nuklearne elektrane Kozloduj u Bugarskoj koja je zbog prijetnje nastankom posljedica većih razmjera na zahtjev Europske unije isključena iz upotrebe.³² Osim što je preventivne naravi, tu odgovornost karakterizira i više pojavnih oblika građanske sankcije koje ovise o vrsti izvora opasnosti koji prijete prouzrokoivanjem veće štete ili o vrsti uznemiravanja koje u krajnjoj liniji isto tako može dovesti do nastanka određenih štetnih posljedica. Tako će sud ovisno o vrsti izvora opasnosti koji prijete prouzrokoivanjem veće štete ili o vrsti uznemiravanja, a sukladno odredbi čl. 143. ZOO-a odrediti i konkretnu vrstu građanske sankcije.

³⁰ V. više kod Galev, Dabović Anastasovska, *op. cit.* u bilj. 4, str. 685 – 722 i kod Gorenc, *op. cit.* u bilj. 9, str. 1617 - 1622 i 1643 - 1663.

³¹ U kontekstu toga v. čl. 181. makedonskog, čl. 1092. hrvatskog i čl. 192. saveznog ZOO-a. Osim toga, v. Galev, Dabović Anastasovska, *ibid.*, str. 750 – 753; Gorenc, *ibid.*, str. 1695 - 1697.

³² Dobar primjer predstavlja i slučaj iz 1945. godine kada je SAD po prvi put u povijesti čovječanstva na vojne ciljeve u japanskim gradovima Hirošimi i Nagasakiju bacio dvije atomske bombe. Poznato je da je na licu mjesta poginulo stotinu tisuća ljudi, oba su grada bila posve razrušena, štetu su pretrpjele tisuće ozračenih građana, a tlo, voda i zrak bili su dugotrajno jako kontaminirani. Osim toga, došlo je i do tzv. genetske štete koju je zbog mutacije gena ozračenih osoba (skoro do danas) trpjelo buduće potomstvo (u smislu da su se rađala djeca s tjelesnim oštećenjima, bez ruke ili noge, s dvjema glavama pa su se rađala čak i kao nakaze).

U tom slučaju on može narediti da se poduzmu odgovarajuće mjere za sprečavanje nastanka štete ili uznemiravanja (u primjerima postavljanja pročišćivača tvorničkih dimnjaka ili pročišćivača industrijskih i otpadnih voda). U drugom slučaju može narediti da se ukloni izvor opasnosti na trošak posjednika izvora opasnosti ako ovaj sam to ne učini (u primjeru Černobila i Kozloduja). U trećem slučaju, kod koncesioniranih općekorisnih djelatnosti (djelatnosti koje se obavljaju na temelju dobivenog odobrenja nadležnog tijela) može se narediti, odnosno tražiti poduzimanje društveno opravdanih mjera da se spriječi nastupanje štete ili da se ona smanji³³ (na primjer, poduzimanje odgovarajućih zaštitnih i sigurnosnih mjera prilikom iskopavanja rude u podzemnim uvjetima u rudniku Zletovo u Probištipu, Sasa u Makedonskoj Kamenici ili Toranica u Krivoj Palanci ili na otvorenom prostoru (Bučin u Radovišu ili Suvodol u Bitoli) uključujući u te mjere čak i privremenu zabranu obavljanja djelatnosti (topionica olova i cinka Zletovo u Velesu)).³⁴ Kod tih djelatnosti u pravilu se izbjegava izricanje trajne mjere prestanka obavljanja djelatnosti, ali je i to moguće u izuzetnim slučajevima (nuklearna elektrana Kozloduj u Bugarskoj). Osim tih sankcija, u slučajevima kada poduzete mjere nisu polučile očekivane rezultate ili kad one uopće nisu ni bile poduzete, a zbog čega je došlo do nastanka i određene vrste štete (materijalne ili nematerijalne), oštećenik ima pravo, osim neke od gore navedenih građanskopravnih sankcija (koje, kako smo rekli, i nisu uvijek samo građanske nego i administrativne, npr. kod koncesioniranih djelatnosti), tražiti da mu bude nadoknađena pretrpljena šteta od izvora povećane opasnosti ili od samog uznemiravanja. U potonjem slučaju riječ je o odgovornosti i naknadi za štetu koje se rješavaju prema općim pravilima koja vrijede za objektivnu odgovornost kao i prema općim pravilima naknade materijalne i nematerijalne štete, ali, svakako, u skladu sa specifičnostima konkretnog slučaja. Tako, na primjer, kada je riječ o šteti od obavljanja općekorisne (koncesionirane) djelatnosti, "...može da se traži samo naknada štete koja prelazi normalne granice" (čl. 143., st. 3. makedonskog ZOO-a), odnosno "šteta koja prelazi uobičajene granice (prekomjerna šteta)" (čl. 1047., st. 3. hrvatskog ZOO-a). Kad je riječ o takvu slučaju činjenično je pitanje koje treba sagledavati od slučaja do slučaja i rješavati u skladu s njegovim specifičnostima.³⁵ Na kraju, samo da još upozorimo na činjenicu da se ovdje ne

³³ V. čl. 1047. hrvatskog ZOO-a. Rješenje iz tog članka je isto s onim iz čl. 143. makedonskog ZOO-a.

³⁴ Kao slični primjeri mogu se pobrojati i tvornice izvan Makedonije, pa i one u Hrvatskoj.

³⁵ U kontekstu izloženog o opasnosti štete kao posebnoj vrsti objektivne odgovornosti upućujemo na sljedeću sudsku praksu: rješenje Vrhovnog suda Republike Makedonije G33, br. 23/81 od 16. 4. 1981.; presuda Vrhovnog suda Republike Makedo-

zadržavamo na ostalim modifikacijama te vrste odgovornosti s obzirom na to što je o njima već bilo dovoljno elaborirano u prethodnom poglavlju. Međutim, kada se izvan konteksta ovog izlaganja govori o različitostima koje ona ima u odnosu na opći tip objektivne odgovornosti (odgovornost bez obzira na krivnju), upućujemo da i njih uvijek treba imati u vidu.

4. ZAKLJUČAK

Na samom kraju izlaganja o odgovornosti za opasnost štete kao posebne modificirane vrste objektivne odgovornosti (koja je, kao što je rečeno, starijega datuma) preostaje nam samo da radi cjelovitosti napomenemo da izvan okvira općeg tradicionalnog tipa objektivne odgovornosti za prouzrokovanu štetu kao posebni oblici te odgovornosti postoje i odgovornost za štetu izazvane motornim vozilom u pogonu³⁶, odgovornost za neispravan proizvod³⁷, odgovornost za štetu koju su prouzročile životinje i odgovornost za štetu od građevinskog objekta. U Makedoniji posljednja dva tipa odgovornosti za štetu do donošenja posljednje Novele ZOO-a iz 2008. godine nisu bila pravno uređena, a u njoj je prva od njih uređena pod naslovom "Odgovornost na šteta od životni" u člancima 165-ж, 165-з, 165-с, 165-и, a druga od njih pod naslovom "Odgovornost za šteta od gradež" u čl. 156-j.³⁸

nije rev. br. 35/82 od 31. 8. 1982.; presuda Vrhovnog suda Republike Makedonije rev. br. 19/84 od 8. 5. 1984.; presuda Vrhovnog suda Republike Makedonije rev. br. 1258/93 od 3. 2. 1994.; presuda Vrhovnog suda Republike Makedonije rev. br. 1185/96 od 4. 2. 1996.; presuda Vrhovnog suda Republike Makedonije rev. br. 406/97 od 12. 11. 1998.; rješenje Vrhovnog suda Republike Makedonije rev. br. 1080/97 od 4. 3. 1999.; rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske rev. br. 1253/83 od 30. 6. 1984. i rješenje Vrhovnog suda BiH Gž 157/85 od 14. 11. 1985. (cit. prema: Galev, G.; Dabovič-Anastovska, J., *Obligaciono pravo. Praktikum. Knjiga prva*, Skopje, 2001., str. 109 - 111 i 305) i sudsku praksu uz čl. 1047. hrvatskog ZOO-a u: Goerenc, *op. cit.* u bilj. 9, str. 1619 - 1621.

³⁶ V. čl. 164. makedonskog ZOO-a, čl. 1068. – 1072. iz hrvatskog ZOO-a i čl. 178. saveznog ZOO-a iz 1978. godine.

³⁷ V. čl. 179. saveznog ZOO-a iz 1978.; čl. 165. makedonskog ZOO-a (Služben vesnik na RM, br. 18/01) i izmjene tog članka i njegova dopuna s još sedam članaka numeriranih kao 165-a, 165-б, 165-в, 165-г, 165-д, 165-е, 165-ф, 165-с (Služben vesnik na RM, br. 84/08) i čl. 1073. – 1080. hrvatskog ZOO-a. Makedonski i hrvatski zakon usuglašeni su s pravom EU-a. U Prednactu Građanskog zakonika Republike Srbije (*op. cit.* u bilj. 2) nema nikakvih izmjena i dopuna jugoslavenskog rješenja iz čl. 179. ZOO-a.

³⁸ Uvođenjem u makedonski pravni sustav posljednjih dvaju oblika odgovornosti za štetu makedonsko se pravo u biti samo vratilo na *Skicu zakonika o obligacijama i*

Uza sve to, kad smo kod pitanja posebnih slučajeva objektivne odgovornosti za štetu, zaslužuje pažnju spomenuti i to da je u Noveli ZOO-a iz 2008. godine kod posebnih slučajeva odgovornosti za štetu pod naslovima “Odgovornost radi terorističkih akata, javne demonstracije ili manifestacije” i kod “Odgovornosti organizatora priredbi” izrijekom predviđena objektivna odgovornost, odnosno odgovornost bez obzira na krivnju³⁹ osim kod prve od njih ako nešto drugačije nije predviđeno zakonom.

ugovorima profesora Konstantinovića iz daleke 1968. godine. U tom smislu v. čl. 142. – 144. (odgovornost za štetu od životinja) i čl. 145. (odgovornost za štetu od građevina).

³⁹ V. izmijenjene članke, čl. 166. (izmijenjen čl. 53. Novele iz 2008.) i čl. 170. (izmijenjen čl. 54. iste Novele).

Summary

Gale Galev *

LIABILITY FOR EMERGING DAMAGE

In the article, the author elaborates the liability for emerging damages as a particular form of strict liability. The article analyses different aspects and problems related to the liability for emerging damages. The starting notion of the author is that the emergence of this form of liability results from the more frequent imperilments to the human and the nature produced by the rapid technical and technological development. Further, the author examines the particular attributes of the claim for disposing the emerging damage. Last but not least, the author analyses the legal nature of the liability for emerging damages. In that sense, a conclusion is made that the liability for emerging damages represents a distinct type of strict liability, to which the general rules of the strict liability are to be applied with adequate modifications due to its distinctiveness.

Keywords: emerging damage, strict liability, liability, Law on Obligations.

* Gale Galev, Ph. D., Professor, Faculty of Law Justinianus Primus, Ss. Cyrilus and Methodius University, Bull. Goce Delčev 9b, Skopje (Macedonia).